یاسای وەزارەتی پەروەردە

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

بەناوی گەل

ئەنجومەنی

نیشتمانی کوردستانی عێراق

ژمارەی بڕیار: ١٦

بەرواری بڕیار: ٢٠/٩/١٩٩٢ز

٢٩/گەلاوێژ/٢٦٩٢ ک

لەسەر بەرژەوەندیی گەلی کوردستان و بە پێی بڕگەی (١) لە مادەی (٥٦) ی یاسای ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستانی عێراق ژمارە (١) ی ساڵی / ١٩٩٢ ئەنجومەن لە کۆبوونەوەی ڕۆژی ١/٩/١٩٩٢ دابڕیاری دەرکردنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای وەزارەتی پەروەردە
ژمارە (٤) ساڵی / ١٩٩٢

مادەی یەکەم: مەبەست لەم وشانەی خوارەوە ماناکانی تەنیشتیانە:

١- **وەزارەت**: وەزارەتی پەروەردە

٢- **وەزیر**: وەزیری پەروەردە

٣- **بریکاری وەزارەت**: بریکاری وەزارەتی پەروەردە

٤- **دیوان**: دیوانی وەزارەتی پەروەردە

٥- **هەرێم**: هەرێمی کوردستانی عێراق

٦- **کەمایەتی‌یەکان**: ئاشووری‌یەکان و تورکمان و عەرەب و ئەوانی تر.

مادەی دووەم:

١- وەزیر سەرۆکی باڵای وەزارەتەو بەر پرسیارە لە کارەکانیدا و سەرپەرشتی و چاودێری کردنی چالاکی‌یەکانی دەکاو هەر لەمیشەوە ئەو بڕیارو فەرمان و ڕێنمایی‌یانە دەردەچن کە پەیوەندی‌یان بە ئەرکەکانی وەزارەت و دەزگاکانی‌یەوە لەڕووی یاسایی و بەڕێوەبردن و هونەری‌یەوە هەیە، لە چوار چێوەی ئەم یاسایەو یاساو پەیڕەوو ڕێنمایی‌یە ڕەچاوکراوەکانی تردا. هەر وەکوو لەبەردەم ئەنجومەنی وەزیراندا بەر پرس ، بەو مانایەی کە ئەندامێکی هاوبەشێتی.

٢- وەزارەت [illegible]ارێکی دەبێ کە ئەو ئەرکانە بەجێ دێنێ کە وەزیر پێ‌یانی دەسپێرێ.

مادەی سێیەم: ئەرکی وەزارەت:

١- توانا خستنە بەری نەوجەوانان لە پەرەپێدانی کەسایەتی‌یان دا لە گشت ڕووەکانی جەستەیی و ڕۆشنبیری و گیانی‌یەوە.

٢- رەخساندنی هەلی زانستی وەرگرتن بۆ گەورەکان و بە[illegible]ری کردن لە ڕاهێنانیاندا بەشێوەیەک کە ببێتە هۆی فراوانکردنی ڕۆشنبیری‌یان و ڕادەی بەرهەمیان بەرز بکاتەوەو ژیانی گشتی‌یان لەسەر ڕێ و شوێنی پەروەردەی فەرمانکاری و پەروەردەی درێژ خایەن چاکتر بکا.

مادەی چوارەم:

وەزارەت بۆ بەجێ گەیاندنی ئەرکەکەی، ئەم کارانە دەکا:

١- دانانی ئەو سیاسەتە پەروەردەیی‌یانەی پەیوەندی‌یان بەمەیدانەکانی‌یەوە هەیە بەمەرجێک کەلەسروشتی کۆمەڵگای کوردستان لە پێویستی‌یەکانی و خواستەکانی پێشکەوتنی‌یەوە وەرگیرابن و دەشبێ تایبەتمەندێتیی نەتەوایەتیی کەمایەتی‌یەکانیان تێدا لەبەر چاو بگیری، هەر وەکو دەبێ وەهاش لەسەر بنچینەی هەلی چوون یەکی دارێژرابن کەببنە مایەی کیفایەتی سیستەمی فێرکاری.

٢- مسوگەر کردنی توانای ئادەمی وەمادی خواستەکانی هونەری و ڕێک وپێکیی پێویست بۆ جێبەجێ کردنی نەخشەکانی پەروەردەو هەڵسەنگاندنیان.

٣- کردنی زمانی کوردی بەزمانی خوێندن لە گشت پلەکانیدا.

٤- کردنی زمانی کەمایەتی‌یەکان بەزمانی فێرکردن لە پلەی سەرەتاییدا بۆ کوڕو کاڵانیان لەو ناوچانەدا کەتیایاندانیشتەجێن. بەمەرجێ فێرکردنی زمانی کوردی تیایاندا ئیلزامی بێ.

مادەی پێنجەم:

وەزارەت بۆ بەدیهێنانی مەبەستەکانی ئەم کارانە دەکا:

١- مسوگەر کردنی ئامادەکردنی مامۆستایانی سەرەتایی و ئامادەیی و سەرپەرشتکارانی پەروەردەو بەر پرسیارانی بەڕێوەبردنی خوێندن و سەرپەرشتی کردنی وسەر لە نوێ ڕاهێنانیان لەکاتی خزمەتیاندا و توانا خستنە بەریان بۆ گەشەسەندنی پیشەیی و زانستی و پشتگیری کردنی پایە و پلەیان.

٢- پێکهێنانی دام و دەزگای ئیداری‌و هونەریی پێویست بۆ نەخشەدانان بۆ خوێندن و بەڕێوە بردنی‌و سەرپەشتی کردنی پەروەدەیی لە وەزارەت و پارێزگاکانی هەرێمدا.

٣- ئامادەکردنی بەرنامەی خوێندنی سەرەتایی‌و ئامادەیی‌و پیشەیی‌و فێرکردنی تەمەنداران و ڕێو شوێنی‌و کتێبی خوێندن و شێوازەکانی هەڵسەنگاندن و تاقی کردنەوە، بۆ بەدیهێنانی سیاسەتی پەروەردەیی‌و ئەو نەخشانەی لێی دەوەشێنەوەو بۆ گەشە پێدانی هەموو ئەوانە پشت بەستن بە توێژینەوەی زانستی‌و لێکۆڵینەوە.

٤- بایەخدان بە پەروەردەی ئایینی‌و ڕەووشتی‌و ئاسان کردنی هەل و مەرجی بەجێ هێنانی فەریزەکان و چەسپاندنی شێوەکانی ڕەفتاری دارێژراو لە سەر بناغەی [illegible]بوردن و هاریکاری‌و ڕاستگۆیی و دڵسۆزی لە

قسەو لە کرداردا، لەگەڵ ڕەچاو کردنی تایبەتمەندێتی کەمایەتی‌یە ئایینی‌یەکان لە هەرێمدا.

٥ـ بایەخدان بە پەروەدەی وەرزشی وهونەری لەگشت پلەکانی خوێندندا.

٦ـ مسۆگەرکردنی دامەزراندن و بەرێوەبردنی قوتابخانەی حکومەتی بە هەموو پلەو جۆرەکانی یەوە.

٧ـ سەرپەشتی کردنی قوتابخانە ئەهلی‌یەکان و ڕێنمایی کردنیان بۆ پەروەدەکردنی نەوەی نوێ بەپێی سیاسەتی پەروەدەیی و ئامانجەکانی.

٨ـ کردنەوەی قوتابخانەی تایبەتی بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری.

٩ـ دامەزراندنی مەڵبەندو پەیمانگا بۆ فێرکردنی تەمەنداران و ڕاهێنانیان بە پێی شێوازەکانی پەروەردەی وەزیفی.

١٠ـ بایەخدان بە تەندروستیی قوتابخانەیی‌و خۆراکدان بە قوتابی‌یان و هەوڵدان بۆ ئەوەی بتوانن سوود لە ڕێنمایی پەروەردەیی‌و پیشەیی‌و لەو خزمەتگوزاری‌یە کۆمەڵایەتی‌یانە وەربگرن کە بۆ گەشەدایی‌و خۆشگوزەرانی‌یان لە یاران و سوودیش لەوەختی دەست بە تاڵی‌یان ببینن.

١١ـ بایەخدان بە خانووبەرەی قوتابخانەکان و بەشداری‌کردن لە دانانی نموونەی باش و مسۆگەر کردنیان بە دانانی نەخشەی پێویست بۆ دروستکردنیان.

١٢ـ بایەخدان بە توێژینەوەی پەروەدەیی‌و سازدانی تاقیکردنەوەو سوود بینین لە ئەنجامەکانیان بەرێگای پەرەپێدانی نیزامی خوێندن و زیادکردنی توانای.

١٣ـ بایەخدان بە کتێبخانەی قوتابخانەکان و گەشە پێدانیان.

١٤ـ پتەوکردنی پەیوەندیی ڕۆشنبیری لەگەڵ ڕێکخراوە نێو دەوڵەتی‌یە پەیوەندارەکان بەکاروباری پەروەردەوە، بەتایبەتی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکانی تایبەت بە پەروەردەو زانستی‌و ڕۆشنبیری «یۆنیسکۆ»، بۆ پەرەپێدانی ڕادەی ڕۆشنبیری‌و زانستی‌و پەروەردەیی لە هەرێمدا بە ئامانجی پەروەردەکردنی نەوە نوێیەکانی بە گیانی برایەتی و خۆشەویستی لە ناوگەلاندا.

مادەی شەشەم:

١ـ فێرکردنی گشتی‌ی نەوجەوانان لەم دوو پلە سەرەکی‌یەدا خۆی دەنوێنێ:

ا ـ پلەی فێرکردنی سەرەتایی

ب ـ پلەی فێرکردنی ئامادەیی.

٢ـ پلەی فێرکردنی ئامادەیی دابەش دەکرێتە سەر دوو ئاست:

أ ـ ئاستی خوێندنی ناوەندی.

ب ـ ئاستی خوێندنی ئامادەیی.

٣ـ باخچەی مندڵان پێش پلەی فێرکردنی سەرەتایی دێو ڕێ خۆشکەرە بۆی.

مادەی حەوتەم:

ماوەی خوێندنی سەرەتایی شەش ساڵە. ماوەی خوێندنی ئامادەییش شەش ساڵە. سێ‌ی بۆ خوێندنی ناوەندی، سێ‌یەکەی تریش بۆ خوێندنی ئامادەیی یەک لەدوای یەک. هەروەکوو وەزارەتی پەروەردە بۆی هەیە قوتابخانەی سەرەتایی‌کە ماوەی کەمتر بێ بۆ ئەوانە بکاتەوە کە لەتەمەنی خوێندنی سەرەتاییدان و لێ‌ی دواکەوتوون «تەمەن ١٠ ـ ١٥» دەشگونجێ یەک قوتابخانە تەنها بەشێك لەپلەیەکی خوێندن بگرێتەوە.

هەر وەکوو دەشێ بەپێ‌ی تەمەنی قوتابیان و بارو دۆخی ئاوو هەواو بەرژەوەندیەکانی، ئابووریی فێرکردن زیاتر لەپلەیەك بگرێتەوە.

مادەی هەشتەم:

١ـ خوێندنی سەرەتایی گشتی‌و یەك جۆر دەبێ بۆ هەمووان وتوانا وەبەر مندالان دەخا تا هۆیە سەرەکی‌یەکانی زانست و بنچینەکانی ڕۆشنبیری فێر ببن.

٢ـ خوێندنی ئامادەیی ڕێ بۆ نەوجەوانان خۆش دەکا کە بەهرەو ئارەزووی خۆیان دەسنیشان بکەن و پەرەیان پێ بدەن و لەڕۆشنبیریدا قووڵ ببنەوەو پلە بەپلە پسپۆرایەتی لەبوارەکانی زانست وەربگرن وراهێنان لەسەر جێبەجێ کردنیان بکەن تا بەکردەوە لەژیاندا بەکاریان بهێنن وددرێژە بە خوێندنی باڵا بدەن، لەگەڵ بایەخ دانێکی تایبەتیدا بەباڵا دەستەکان.

مادەی نۆیەم:

وەزارەت پۆل و قوتابخانە بۆ کەم ئەندامان ئەکاتەوە بەشێوەیەك کە بەگوێرەی شێوازی زانستی‌ی نوێ چاودێری بکرێن.

مادەی دەیەم:

١ـ فێرکردن لە پلەکانی خوێندنی سەرەتایی‌و ئامادەیی بەجۆرە جیاوازەکانیانەوە لەقوتابخانە ڕەسمی‌یەکاندابە خۆرایین، هەر وەکوو لەپەیمانگاو ئەو مەڵبەندە ڕەسمییانەش دا کەلە مادە دوانزدەی ئەم یاسایەدا هاتووە.

٢ـ فێرکردن لە پلەی خوێندنی سەرەتاییدا ئیلزامی یە.

مادەی یانزدەهەم!

١ـ وەزارەت لە ڕێگەی بەرێوە بەرێتی ناوخۆیی‌یەوە «الادارة المحلیه» باخچەی ساوایان بۆ ئەوانەی تەمەنیان کەمتر لەشەش ساڵە دەکاتەوەو بەرێوەی دەبا.

٢ـ کاروباری وەرگرتن و خوێندن لە باخچەی ساوایاندا ڕێك دەخا.

٣ـ بەپێ پێرەوێکی تایبەت سەرپەرشتی باخچەی ساوایانی ئەهلی دەکا.

مادەی دوانزدەهەم:

وەزارەت پەیمانگەو مەڵبەندی ڕاهێنان وخولی پەروەردەیی پێگەیاندن و بازرگانی وکشتوکاڵی وپیشەسازی‌و هونەری تر بەگوێرەی داخوازییەکانی گەشەسەندن دەکاتەوە.

مادەی سیانزدەهەم:

ماوەی ساڵی خوێندنی هەردوو پلەی فێرکردن لە ٣٢ حەفتە جگە لە پشووەکان کەمتر نی‌یە. هەروەکو سەعاتەکانی خوێندنیش لەحەفتەدا لە «٣٠» سەعات کەمتر نی‌یە. دەگونجێ لەکاتی پێویستیدا وەزیری پەروەردە ئەمە بەبریارێك بگۆڕێ.

مادەی چواردەهەم:

١- پرۆگرام ونەخشەی خوێندن ومەرجەکانی وەرگرتن وبەڕێوەبردن و زەبت وئەزموونەکان وباوەڕ نامە بۆ جۆرەکانی خوێندن بەهەردوو پلەکانیەوە کە لەم یاسایەدا باسکراوە بەپێی چەند پێرەوێکی تایبەت دادەنێ کەوەزارەت ڕوو نووسەکانیان «لائحة» ئامادە دەکا.

٢- وەزارەت بۆی هەیە تاقیمانە لە هەندێ قوتابخانە دا بکا کە ڕێکخستن و پرۆگرام و هۆیەکانی فێرکردن وشێوازی ئەزموونەکان بگرێتەوە، تا سوود لەئەنجامە وەدەست هاتووەکانی وەربگرێ‌و بڵاوی بکاتەوە.

مادەی پانزدەهەم:

١- مەرجە ئەوەی بۆ فێرکردن لەقوتابخانە سەرەتاییەکاندا دادەمەزرێ کە بەشێوەیەکی پەروەردەیی بۆ ئەم مەبەستە ئامادە کرابێ.

٢- مەرجە ئەوەی بۆ دەرس ووتنەوە لە قوتابخانە ناوەندی‌و ئامادەییەکاندا دادەمەزرێ دەرچووی یەکێ لە کولیژەکان بێ‌و پسپۆر بێ لەیەکێ لە بوارەکانی خوێندنی ئامادەیی‌داو بۆ ئەم مەبەستە ئامادە کرابێ.

مادەی شانزدەهەم:

١- وەزارەتی پەروەردە کارمەندانی فێرکردنی ڕادەهێنێ بەهاوکاری لایەنە پسپۆرەکان نەخشەو بەرنامەی پێویست دادەنێ.

٢- وەزارەت بۆی هەیە خولی بەڕێوەبردن و هونەری‌و پیشەیی بەپێی پێویست بۆ کارمەندانی بکاتەوە.

مادەی حەڤدەهەم:

ئەو خەرجی فێرکردنەی ئەم یاسایە دەیگرێتەوە پشت بەو تەرخان کراوانە دەبەستێ کە لە بووجەی گشتی‌ی هەرێمدا هاتووە.

مادەی هەژدەهەم:

هیچ قوتابخانەیەکی ئەهلی‌و بیانی‌و باخچەی ساوایان دانامەزرێ‌و دانانرێ بەبێ ئیجازەی نووسراو ئەو مەرجانەی کەوەزارەت دایدەنێ‌و لەکاتی تازەکردنەوەی ئیجازەی قوتابخانەکەشدا ئەو مەرجانە ڕەچاو دەکرێن کە لەو پێڕەو ڕێنماییانەدا هەن کە وەزارەت لەم بارەیەوە دەریان دەکا.

مادەی نۆزدەهەم:

بەپێی پێڕەوێکی تایبەتی کەوەزارەت دایدەنێ بەرنامەو نەخشەکانی خوێندن مەرجەکانی وەرگرتن و بەڕێوە بردن و ئیش و کارو ئینزیبات و ئەزموونەکانی قوتابخانە ئەهلی‌و بیانی‌یەکان دادەنرێ‌و سەرپەرشتی هونەریان دەکرێ.

پێکهاتووەکانی وەزارەت

مادەی بیستەم:

وەزارەت پێك دێ لە:

١- دەزگاکانی مەڵبەندی وەزارەت.

٢- بەڕیوبەرایتی گشتی‌یەکانی پەروەردە لە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستانی عێراق.

مادەی بیست و یەکەم:

دەزگاکانی مەڵبەندی وەزارەت بریتین لە:

١- نوسینگەی وەزیر.

٢- نوسینگەی بریکاری وەزیر.

٣- نوسینگەی پەیوەندی‌یەکانی ڕۆشنبیری.

٤- بەڕێوەبەرایەتی گشتی‌ی فێرکردن.

٥- بەڕێوەبەرایەتی گشتی‌ی هەڵسەنگاندن و ئەزموونەکان.

٦- بەڕێوەبەرایەتی گشتی‌ی پرۆگرام و نەخشە پەروەردەییەکان.

مادەی بیست و دووەم:

١- بە پەیرەوێك هەیکەلی ئیداریی مەڵبەندی وەزارەت دەزگاکانی دیاری دەکرێ.

٢- وەزیر یا ئەوەی کە ڕایدەسپێرێ بۆی هەیە لیژنەی کاتیی بۆ جێ‌بەجێ کردنی هەندێ ئەرکی دیاری کراو پێك بهێنێ.

مادەی بیست و سێیەم:

وەزیر بۆی هەیە بەشێك لە دەسەڵاتەکانی خۆی بەبریکاری وەزارەت. یا سەرۆکی فەرمانگە سەرەکی‌یەکانی وەزارەت بسپێرێ.

مادەی بیست و چوارەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژی بریار دانی‌و دەرچوونیەوە لە ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستانی عێراقەوە کاری پێ دەکرێ.

مادەی بیست و پێنجەم:

ئەم یاسایە لە ڕۆژنامەی ڕەسمیدا بڵاو دەکرێتەوەو لە سەر وەزیری پسپۆڕو وەزارەتە پەیوەند دارەکانە حوکمەکانی جێ‌بەجێ بکەن.

هۆیە پێویستەکان.

بۆ بڵاو کردنەوەی زانیاری‌و زانست تا نەوەی نوێ‌و وریاو ڕۆشنبیر لەهەرێمی کوردستانی عێراقدا بخولقێ وپێداویستی‌یە پێویستەکانی ئەم ئامانجە وەدی بێت ئاستی لێهاتوویی ئەنجامدانی کارکەرانی کەرتی پەروەردە بەرز بکرێتەوەو پشت بە تیۆری زانستی‌ی [illegible] ە ڕاست و ڕەوانەکانی پەروەردەیی ببەسترێ‌و شێوازی [illegible] نیشانی پەروەردەیی بۆ دیاری کردنی ئامانجەکان دیاری بکرێ‌و کامە پێشترە دیار بکرێ‌و پەرە بەکردەوەی پەروەردەیی جۆرو چۆنیەتی بدرێ. ئەم یاسایە دەرکرا.

جوهەر نامیق سالم.
سەرۆکی ئەنجومەنی.
نیشتمانی کوردستانی عێراق